

CONGRESUL INTERNAȚIONAL « ANTIQVITAS GRAECO-ROMANA AC TEMPORA NOSTRA »

(Brno, 12—16 aprilie 1966)

DE

I. FISCHER

A IX-a Conferință internațională de studii clasice din seria celor organizate de Comitetul « Eirene », ținută în primăvara anului 1966 în frumoasa capitală a Moraviei, a întrecut fără îndoială pe toate cele precedente prin amploarea și prestigiul participării internaționale (au fost reprezentate douăzeci de țări), prin varietatea programului și prin precizia organizării. Este meritul inițiatorilor, profesorii L. Varel, directorul Cabinetului de studii greco-romane al Academiei Cehoslovace de Științe, și P. Oliva, înconjuțați de o echipă entuziasă și pricepută (din care citind numele profesorilor K. Janáček, M. Okál, L. Vidman, J. Burian și, pentru colocviul micenian, al lui A. Bartonek, sintem convinși că am nedreptățit, omițându-i, pe foarte mulți alții), de a fi conceput cu îndrăzneală o manifestare atât de complexă și de a fi știut să o domine cu măiestrie. Nu le-a lipsit însă nici comprehensiunea și sprijinul activ al unor organizații oficiale, interne și internaționale: Academia Cehoslovacă de Științe, reprezentată la ședința inaugurală de președintele ei, F. Šorm, Ministerul Învățămîntului, reprezentat de titularul departamentului, J. Hajek (ambii au făcut gestul simbolic de a-și rosti în latinește alocuțiunile cu care au salutat lucrările Congresului), Federația Internațională de Studii Clasice (FIEC), prezentă la Brno în persoana neobositei ei secretare, D-ra J. Ernst (autoarea unui raport asupra activității Federației, ținut în cadrul aceleiași ședințe inaugurale), Uniunea Internațională de Istorie a Filozofiei și a Științelor, secția de istorie a științelor, reprezentată de președintele acesteia, V. Ronchi.

Lucrările celor trei secții (filozofie și istorie, literatură, arte), împărțite, la rîndul lor, în subsecții, ale celor două colocvii (colocviul de studii miceniene și cel consacrat rolului culturii antice în învățămînt) și ale simpozionului « Antichitatea clasică și începuturile științei moderne » s-au desfășurat exclusiv în ședințe paralele, singurele ședințe plene fiind cele cu caracter solemn, de la deschiderea și încheierea Congresului. Foarte judicioasa distribuire pe secții a comunicărilor și strictețea respectării programului au compensat în largă măsură dezavantajul acestui sistem, care obligă pe participanți să renunțe la urmărirea unor comunicări care i-ar putea interesa. Este desigur foarte greu să prezentăm într-un cadru limitat ca al acestei cronici complexitatea problemelor discutate și rezultatele la care s-a ajuns. Ne vom limita așadar la expunerea tematicii secțiilor, citind câteva titluri mai reprezentative.

În secția « Filozofie, istorie » s-au dezbătut patru teme:

1. Concepția antică asupra comunității civice și umane; dintre comunicările prezentate cităm: Br. Snell (Hamburg), *Die menschliche Gesellschaft bei Homer*, P. Oliva (Praga), *Die bürgerliche Gemeinschaft in Sparta*, I. Hahn (Budapesta), *Der Begriff der Demokratie in der politischen Theorie des Prinzipats*, A. Lesky (Viena), *Protagoras und der Staat*, O. Luschnat (Berlin-Vest), *Griechisches Gemeinschaftsdenken bei Clemens Romanus*. În cadrul acestei subsecții s-au ținut două comunicări ale delegației românești: C. Poghirc (București), *L'idée de solidarité humaine chez Homère*, și M. Jacotă (Iași), *Rome et les étrangers; la conception romaine des rapports entre citoyens et étrangers aux premiers siècles de la Cité*.

2. Antichitatea clasică în teoriile sociologice și filozofice ale celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea și ale secolului al XX-lea: M. I. Finley (Cambridge), *Utopianism Ancient and Modern*, I. Biezuńska-Malowist (Varșovia), *Les recherches sur l'esclavage dans le monde antique et le mouvement abolitionniste au XIX-ème siècle*, K. Janáček (Praga), *Zur Bilanz des griechischen Skeptizismus*.

3. Aristotel și gândirea filozofică contemporană: E. Ch. Welskopf (Berlin), *Aristoteles und Marx*, O. Gigon (Bernă), *Jugend und Alter in der Ethik des Aristoteles*.

În cadrul secției « Literatură », lucrările s-au axat pe temele:

1. Ideile sociale ale dramei clasice; tradițiile umaniste ale antichității clasice în teatru: J. P. Vernant (Paris), *Le moment historique de la tragédie en Grèce: quelques conditions sociales et psychologiques*, V. N. Jarxo (Moscova), *Ideologija arzaiki i ee preodolenie v tragedijax Eszila*, L. Winniczuk (Varșovia), *Humour in the Jesuit-Schooldrama and the Roman Comedy*, M. D. Petrușevski (Skopje), *La catharsis tragique et la Poétique d'Aristote*, E. G. Schmidt (Jena), *Antiker Ursprung und nachantike Verwendung der Begriffe « Rührung » und « Erschütterung »*. La această secție s-a înscris și comunicarea Martei Guțu, *Antike Gestalten im epischen Theater (B. Brecht und Fr. Dürrenmatt)*.

2. Influența teoriilor estetice ale antichității clasice asupra literaturii epocilor ulterioare: *Homer and the Modern World* a regretatului J. A. Davison (Leeds), A. Michel (Lille), *L'Art poétique d'Horace et la philosophie de son temps*. În această subsecție, delegația românească a prezentat mai multe comunicări: E. Cizek, *Les controverses esthétiques de l'époque dans la lettre 114 de Sénèque*, Tr. Costa, *De codicibus Theophrasti Bucarestinis dubus*, A. Piatkowski, « *VI pictura poesis* » dans *l'esthétique de la première moitié du XVIIIème siècle*, L. Stoianovici, *La contribution de l'école grecque de Bucarest au développement de l'humanisme dans la Roumanie du XVIIIème siècle*.

A treia și ultima secție a Congresului propriu-zis, « Arte », a luat în discuție două teme, înrudite cu cea precedentă: 1. Teoriile estetice și practica artistică în antichitatea clasică. 2. Influența teoriilor estetice ale antichității clasice asupra epocilor ulterioare. Dintre comunicări, care s-au ținut în ședințe comune (fără împărțirea pe subsecții), cităm: E. Frézouls (Strasbourg), *La conception de l'art chez Vitruve*, J. Frel (Praga), *Le type et le portrait en Grèce*.

După cum am arătat mai sus, pe marginea Congresului s-au desfășurat două colocvii și un simposion. Organizarea primului dintre ele, consacrat rolului culturii clasice în învățământ, a coincis cu restabilirea învățământului limbii latine în liceele cehoslovace; acest succes al colegilor noștri nu va rămânea desigur fără urmări favorabile pentru dezvoltarea ulterioară a științei antichității. În cadrul Colocviului au fost prezentate rapoarte asupra situației studiului limbilor clasice și a culturii antice în învățământul mai multor țări. Pentru România, raportul a fost ținut, din însărcinarea Comitetului de organizare și la recomandarea Societății de studii clasice, de prof. Gh. Guțu. Printre celelalte rapoarte cităm: V. N. Jarxo (URSS), O. Gigon (Elveția), H. P. Drögenmüller (R. F. Germană), I. Biezuńska-Malowist (Polonia). Pe lângă rapoarte s-au ținut și comunicări privind diferite aspecte ale învățământului și răspîndirii cunoștințelor din domeniul antichității. Nume de prestigiu și-au arătat interesul și pentru aceste probleme: Br. Snell (Hamburg), *Was sollen die Schüler der Gymnasien aus der antiken Kultur kennenlernen*, J. Irmscher

(Berlin), *Altclassische Erbe und Kulturrevolution*, L. Vidman (Praga), *Les tendances générales de l'enseignement des langues classiques*, A. R. Burn (Glasgow), *Ancient History in Modern Education: the General Reader*, R. G. Todd (Londra), *Classics in a General Education*, R. Dostálová (Praga), *Der moderne Leser und die Antike Literatur*.

Colocviul de studii miceniene a reunit numele cele mai ilustre ale acestei discipline, relativ recent constituite; amintim aici, alături de unul dintre fondatorii micenologiei, J. Chadwick (Cambridge), pe R. Crossland (Scheffield), J. A. Davison (Leeds), de curind dispărut, L. Derooy (Liège), M. Doria (Triest), J. Harmatta (Budapesta), A. Heubeck (Erlangen), J.-P. Olivier (Bruxelles), M. și D. Petruševski (Skopje), C. J. Ruigh (Amsterdam), A. Scherer (Heidelberg), O. Szemerényi (Freiburg i. Br.). Organizatorul Colocviului, A. Bartoněk (Brno), a reușit să distribuie dinainte textele integrale ale majorității comunicărilor, astfel că discuțiile au putut fi precise și fructuoase. Dintre numeroasele comunicări, de lingvistică, epigrafie, istorie etc., cităm: J. Chadwick, *The Organization of the Mycenaean Archives*, J.-P. Olivier, *Les scribes de Cnossos*, O. Szemerényi, *The Mycenaean and Historical Greek Comparative and their Indo-European Background*, M. D. Petruševski, *L'alternance vocalique u/e du dialecte mycénien de Pylos*, N. S. Grinbaum (Chișinău), *Les textes créto-mycéniens et la langue de la poésie lyrique chorale grecque*, S. Calderone (Catania), *Remarques sur l'histoire de quelques idées politiques, de Mycènes à Homère*, J. Harmatta, *Zum Problem der Aħḫijawa*, A. Bartoněk, *Greek Dialectology after the Linear B Decipherment*. Delegația românească a prezentat două comunicări: L. Lupaș, *Le système consonantique du dialecte altique*, și *Observations sur la notation des occlusives en mycénien et dans les langues italiques* ale semnatarului acestei cronici.

Simpozionul consacrat raportului dintre antichitatea clasică și începuturile științei moderne s-a desfășurat în ședințe plene și pe secții, acestea din urmă organizate după criteriul disciplinei științifice luate în discuție (fizică și tehnică, medicină și biologie, astronomie și geografie, matematică, chimie și geofizică). Găzduit în localul vechii Primării (în timp ce lucrările celorlalte secții și colocvii se țineau la Facultatea de filozofie), simpozionul a avut aspectul unui congres independent. S-au dezbătut probleme generale de evoluție a științelor sau a unor idei științifice (J. Mittelstrass, Erlangen, *Zur Frage nominalistischer Wurzeln der neuzeitlichen Wissenschaft*, A. Keyserling, Viena, *Der Pythagoreismus und sein Einfluss auf die neuzeitliche Wissenschaft*, G. Arrighi, Lucca, *La pensée mathématique grecque dans la Renaissance*, A. P. Luškevič, Moscova, *K istorii Arzimedovoi tradicii*) sau cite un aspect de detaliu din istoria gândirii științifice (M. Okál, Bratislava, *L'humaniste slovaque M. Rakovský et le nombre nuptial de Platon*, W. Hertner, Frankfurt, *Die Bewegung der achten Sphäre nach Georg Peurbach*).

În ședința de închidere a Congresului, « delegații » fiecărei secții au prezentat câte o dare de seamă asupra desfășurării lucrărilor și a rezultatelor obținute. În numele organizatorilor Conferinței următoare (de la Goerlitz), a vorbit prof. J. Irscher. Cuvîntul de închidere a fost rostit de prof. P. Oliva.

Organizatorii n-au oferit însă congresiștilor numai acest amplu program științific, pe care nu l-am putut decât schița în rindurile de mai sus, ci și un foarte atent alcătuit program de « destindere », cu ocazia căruia, într-un minim de timp, participanții au putut lua cunoștință de cît mai multe din vechea viață culturală a Moraviei, din pitorescul regiunii, și, ca un complement al lucrărilor Congresului, de rezultatele activității arheologilor cehoslovaci. Amintim în primul rînd excursia din 16 aprilie, care a dat posibilitatea de a admira castelele medievale, din vremea Renașterii și a barocului, precum și săpăturile de la Mikulčice, cetate moravă din sec. al IX-lea, unde o impresie puternică a produs grija deosebită a arheologilor și autorităților pentru conservarea, restaurarea și protejarea monumentelor istorice.

La Brno, o recepție i-a reunit pe congresiști în citadela Špilberk, locul de detențiune al lui Silvio Pellico, amenajată în « taberna uinaria ». Mai pot fi menționate spectacole de operă,

concertul de muzică contemporană cehoslovacă, pe versuri latinești, dat de formația « Parasiti Apollinis », și multe altele.

În dimineața zilei de 15 aprilie a avut loc ședința Comitetului « Eirene ». Din partea Societății de studii clasice din România a luat parte semnatarul acestor rânduri. S-au luat în discuție desfășurarea Congresului de la Brno, problema studiilor de micenologie în țările membre, pregătirea Conferinței de la Goerlitz, reprezentarea Iugoslaviei. Toți delegații au exprimat organizatorilor Congresului aprecieri elogioase. S-a hotărât ca, exceptând anii colocviilor micenologice internaționale, toate conferințele Eirene să prevadă un colocviu de micenologie; de asemenea s-a recomandat constituirea, în măsura posibilului, a unor comitete naționale de micenologie (eventual secții ale Societăților de studii clasice) în fiecare țară membră. În ce privește Conferința de la Goerlitz, s-a definitivat tematica și s-au făcut propuneri pentru referenți; a fost abordată de asemenea problema tematicii conferinței de la Varșovia din 1968. Reprezentarea Iugoslaviei (care nu are o Societate de studii clasice și nici o Academie unică) a fost soluționată provizoriu prin cooptarea cu titlu personal a prof. M. D. Petrușevski în colegiul redacțional al revistei « Eirene »; se va propune Academiei din Iugoslavia constituirea unei societăți unice de studii clasice, care să-și delege reprezentanții în Comitet.

În încheiere, câteva cuvinte despre participarea românească la Congres. În afara celor doi delegați ai Academiei (Gabriella Bordenache și I. Fischer) și de delegatul Facultății de limbi clasice (C. Poghire), Societatea de studii clasice a reușit, cu concursul O.N.T., să alcătuiască o delegație importantă atât prin număr (30 de persoane), cât și prin caracterul ei reprezentativ (au luat parte membri ai corpului didactic universitar și liceal, cercetători ai Academiei și ai Muzeelor etc.; în afara congresiștilor din București, au participat colegi din Iași, Cluj, Timișoara, Craiova, Constanța, Oradea). După cum am arătat mai sus, delegația a prezentat 10 comunicări, favorabil primite de asistență, și a intervenit în numeroase discuții pe marginea comunicărilor Congresului.

Pentru toți participanții, Congresul de la Brno a fost o manifestare de neuitat, prilej de interesante contacte personale și de bogate experiențe, ale căror roade se vor face fără îndoială simțite în activitatea ulterioară a tuturor.
